



הרמב"ן הקי' עם ביאור מעשה השב

נערך מתוך השיעורים בספח"ק רמב"ן,
הנמסרים מדי שבת בשבתו

פרשת תצוה

שנת תשפ"ד

וְאֵתֶּה תְּצַוֶּה אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְיִקְחוּ אֵלֶיךָ שִׁמְן זֵית זָךְ בְּתִית לְמָאֹר לְהַעֲלֹת נֵר תָּמִיד: (פרק כו פסוק ב)

אמר הכתוב כאלו: ואתה תצוה^א. בעבור שאמר במשן תמיד 'ועשית', והוא כלווי, אמר כאלו 'ואתה' בעלמך תלוה להם שיקחו אליך את שמן המאור, כי אין להם דרך לעשות אותו במדבר רק אם היה אלכל משמרת. והנשיאים הביאוהו (להלן לה כז-כח):

וטעם אליך. שיביאוהו לפניו, והוא יראנו אם הוא זך וכתית כראוי^ב. וכן לו את בני ישראל ויקחו אליך^ג (ויקרא כד ז):

מעשה השב

^א תמצית דברי רבינו: לכאורה תיבת 'ואתה' מיותר, שהרי אם היה כתוב 'תצוה' ג"כ פירושו שאתה תצוה. וכן היה יכול לכתוב 'צו' וכדומה. ע"ז מיישב רבינו שלכן נאמר 'ואתה', לומר שמשם בעצמו יצוה שיקחו אליו שמן המאור. דאילו היה כתוב רק 'תצוה', או 'צו' היה הכוונה שיצוה לאחרים לצוות. כמו כשנאמר במלאכת המשכן 'ועשית', הכוונה שיצוה לאחרים לעשות. וטעם שאמר 'ויקחו', ולא שיעשו את השמן, כי אין להם דרך לעשותו במדבר, והביאו הנשיאים מה שהיה להם משמרת, שהביאו אתם ממצרים. ולכן כתיב 'אליך', שהיה צריכים להביאו לפניו, שהוא יראה אם הוא זך וכתית כראוי.

^ב מבואר שכוונת הכתוב ויקחו 'אליך', שהיו צריכים להביאו למשה, והוא יראנו אם הוא זך וכתית כראוי. ואפשר לומר טעם הדבר שהיו צריכים להביאו למשה, לפי מש"כ רבינו שהשמן שהביאו היה ממה שהביאו אתם ממצרים. ואז לא נצטוו עדיין איך לעשות השמן, כי עדיין היה לפני ציווי מלאכת המשכן, ולכן הוצרכו להביאו למשה, שהוא יבדוק אם הם שמן הראויים להדלקה.

^ג בפרשת אמור בציווי הדלקת הנרות (פרק כד פסוק ב) כתיב ג"כ 'ויקחו אליך', והכוונה שצריכים להביאו למשה. וכתב רבינו (שם) "ועכשיו כלו השמן ההוא שהביאו הנשיאים נדבה", והוצרכו להביא שמן אחר. ולכאורה אז כבר נצטוו איך לעשות השמן, וא"כ למה היו צריכים להביאו אליו. אפשר לומר בהקדם מש"כ רבינו (בהעלותך פרק ח פסוק ג) "וטעם ויעש כן אהרן, לומר שהוא היה המדליק אותן כל ימיו, אע"פ שהמצוה כשרה בבניו כמו שנאמר 'יערך אותו אהרן ובניו', אבל היה מזדרז במצוה הגדולה הזאת הרומזת לדבר עליון ונשגב". ולפי"ז אפשר לומר שלכן צוה משה שיביאו אליו השמן, מכיון שהשמן מרמז עליון וסוד נשגב, רצה גם כן לכוון הכוונות הרמוזות בשמן.

^ד הנה מבואר בדברי רבינו שהשמן בעת הקמת המשכן, היה ממה שהביאו ממצרים, משום שבמדבר לא גדל זיתים כדי לעשות מהם שמן. והנה בפרשת אמור בעת ציווי הדלקת הנרות, דכתיב ג"כ 'ויקחו אליך' כתב רבינו שכבר כילה השמן מנדבת המשכן והיה להם להביא שמן חדש. ולכאורה מהיכן היה להם זיתים לעשות שמן. אפשר לומר כמו שכתב האוה"ח הק' (במדבר טו לד) לפי המ"ד מקושש תולש הוה, מנין יצאו צמחים במדבר שתלשם מקושש, ע"פ המבואר במדרש שבארה של מרים היה משקה והיה מעלה גנות ופרדסים, וא"כ גם גדלו צמחים במדבר, עיי"ש. ולפי"ז אפשר לומר שבשעת ציווי הדלקת הנרות שזה היה זמן מאוחר יותר, כבר היה בארה של מרים, וגדל כבר זיתים, ושפיר היה להם זיתים לעשות שמן.

*

וְעִשִׂיתָ בְּגָדִי-קֹדֶשׁ לְאַהֲרֹן אֶחָיִד לְכָבוֹד וּלְתִפְאָרֶת: (פרק כח פסוק ב)

לכבוד ולתפארת... ועל דרך האמת, לכבוד ולתפארת, יאמר שיעשו בגדי קדש לאהרן לשאת בהם לכבוד השם השוכן בתוכם ולתפארת עזם, כדכתיב (ההלים פט יח) כי תפארת עזמו אתה. וכתוב (ישעיה סד י) בית קדשנו ותפארתנו אשר הללוך אבותינו, וקדשנו הוא הכבוד ותפארתנו תפארת ישראל... והיו הצנדים לריכוז עשייה לשמן, ויתכן שהיו לריכוז כוונה^א, ולכן אמר ואתה תדבר אל כל חמתי לב אשר מלאתיו רוח חכמה (פסוק ג), שיבינו מה שיעשו. וכבר אמרו (יומא סט). למות ליוקנו מנלח לפני בבית מלחמת:

מעשה השב

^א הנה מלשון רבינו שכתב "שצריכין עשייה לשמן, ויתכן שצריכים כוונה", משמע שיש כאן שני דברים א' לשמה. ב' כוונה. וצ"ב איזה כוונה צריכים לכוון, חוץ מזה שצריכים לעשותה לשמה, לשם בגדי כהונה.

ואפשר לומר בהקדם דברי רבינו (לקמן כי תשא פרק לא פסוק י) לבאר הכתוב "ואת בגדי השרד ואת בגדי הקדש לאהרן הכהן וגו' וז"ל "בגדי השרד בגדי היחוד, כלומר בגדים שיתחד בלבישתם אחד העם הכהן הגדול מאחיו, מן זבשרידים אשר ה' קורא וכו'. וירמוז לבגדי אהרן, ויקראם כן שלא ילבשם רק יחיד בדורו, אהרן בחייו, ואחריו הכהן הגדול אשר הוצק על ראשו שמן המשחה ומלא את ידו ללבוש את הבגדים. והכתוב יזכיר בגדי אהרן לעולם בדרך כבוד כמו שנאמר (לעיל כח ב) 'לכבוד ולתפארת, וכו'. וע"כ יקראם בגדי השרד, בגדי מלכות.

וזה טעם את בגדי השרד לשרת בקדש את בגדי הקדש לאהרן הכהן, כי שב לבאר וכו'. ומ"ש בכאן בפרשת 'ראה קראתי' ואת בגדי השרד ואת בגדי הקדש לאהרן הכהן, טעמו שהם בגדי שתי מעלות, בגדי השרד ובגדי הקדש, להגיד שלא ילבשם רק אחד העם בבואו לשרת בקדש וכו', עכ"ל.

מבואר בדברי רבינו שבגדי 'השרד', היינו בגדי כהונה המיוחדים רק לכהן גדול. ובבגדי כהן גדול יש בהם שני מעלות א' שהם בגדי קדש. ב' שהם בגדים המיוחדים רק לכהן גדול.

ולפי"ז אפשר לומר שזה הכוונה שצריכים לכוון בעת עשיית בגדי כהן גדול, שזהו מיוחד רק לכהן גדול. וכוונה זו הרי הוא בנוסף לזה שצריכים לעשותה לשמה, לשם בגדי כהונה.

ושוב ראיתי בפנים יפות (פרשת חקת) על הכתוב (שם פרק כ פסוק כו) 'זהפשט את אהרן את בגדיו והלבשתם אל אלעזר בנו', היינו שהפשיט משה את כל שמונת בגדי הכהונה מאהרן, והלבישו לאלעזר. והנה לכאורה ארבעה בגדים של כהן הדיוט היה לו לאלעזר, ולמה הוצרך להפשיטו מאהרן הכהן, וכתב הפנים יפות וז"ל 'ונראה משום מ"ש לעיל ריש פרשת תצוה שבגדי כהן גדול היה צריך להיות לשם כהן גדול, נמצא בגדי אלעזר מסתמא לא נעשית לשם כהונה גדולה, והיה צריך להפשיט גם את הכתונת של אהרן ולהלבישו תחילה לאלעזר', עכ"ל. הרי לנו מבואר להדיא שהיה צריכים לכוון בעת עשותם את בגדי הכהן גדול, שהם מיוחד רק לכהן גדול. ולא כתב שם מנין לזה. ולפי דברי המקור לדברי הפנים יפות הם דברי רבינו.

*

וְהָיָה עַל אֹהֶרֶן לְשָׂרֵת וְנִשְׁמַע קוֹלוֹ בְּבָאוֹ אֶל הַקֹּדֶשׁ לְפָנָי ה' וּבִצְאָתוֹ וְלֹא יָמוּת: (פרק כח פסוק לה)

ולא ימות. מכלל לאו אהיה שומע הן, אם יהיו עליו לא יתחייב מיתה, הא אם יכנס מחוסר אחד מן הבגדים הללו חייב מיתה. לשון רש"י. ואינו נכון דעיינו, שהיה לו לכתוב פסוק זה לאחר ציוכיר כל שמונה בגדים. ולמה הזכיר זה בשלשה בגדים חשן ואפוד ומעיל, קודם ציוכיר איך וכתנת מנפת ואבנט ומכנסים...

ולמדנו זה ממה שאמרנו בסנהדרין (פג): ובשחיטת קדשים (זכחים יז): מחוסר בגדים ששימש מנא לן דבמיתה, א"ר אבהו א"ר יוחנן, ומטו זה משמיה דר' אלעזר דרבי שמעון, וחגרת אותם אבנט וחצפת להם מגבעות והיתה להם כהונה לחקת עולם (להלן כט ט), בזמן שבגדיהם עליהם כהונתם עליהם, אין בגדיהם עליהם אין כהונתם עליהם והווי להם זרים, ואמר מר זר ששימש במיתה. ולא היה הכתוב הזה (פסוק מג) אלא כלל הבגדים הנה ככאן עונש מפורש למחוסר בגדים, כמאמר הרב, אבל היא במכנסים בלבד, והכתוב האחר (להלן כט ט) בשאר הבגדים, ולא הוזכרו גם המכנסים. והראיה על דעתם שלא הזכיר למטה (להלן כט ט) בסדר הלבושה מכנסים כלל, כי בעבור שענש עליהם ככאן אין לזכור ולהזכירם, כי בידוע שילבשם:

מעשה חשב

א דעת רבינו שהאיסור לעשות העבודה במחוסר בגדים למידין מהכתוב לקמן (פרק כט פסוק ט) 'וחגרת אתם אבנט אהרן ובניו וגו' והיתה להם כהונה לחקת עולם, ודרשו חז"ל בזמן שבגדיהם עליהם כהונתם עליהם, אין בגדיהם עליהם, אין כהונתם עליהם, והווי להו זרים, וזר ששמש חייב מיתה. ומה שהוצרך לומר כאן במעיל 'ונשמע קולו בבואו אל הקדש לפני ה' ובצאתו ולא ימות', היינו רק על הפעמונים, ונצרכה אזהרה מיוחדת עליהם מפני שאין בהם צורך לבישה.

ב פירוש, לפי דעת רבינו שהאיסור לעשות עבודה במחוסר בגדים למידין מהכתוב (שם) 'והיתה להם כהונה', שרק בזמן שבגדיהם עליהם כהונתם עליהם, א"כ למה הוצרך קרא מיוחד במכנסים (כח מג-מב) 'זהו על אהרן ובניו בבאם אל אהל מועד וגו' ולא ישאו עון ומתו', ע"ז מבאר רבינו דשם (כט ט) וזכר כל הבגדים, חוץ ממכנסים, ולכן שפיר אפשר ללמוד משם דמחוסר בגדים בכל הבגדים [חוץ ממכנסים] חייב מיתה, אבל במכנסים שלא נזכר שם צריך קרא מיוחד.

ואפשר לבאר טעם הדבר שמכנסים כתוב לחוד, דהיה סברא לומר דדוקא הבגדים 'שהם' לכבוד ולתפארת, בזה שפיר לומר שכשהבגדים עליהם כהונתם עליהם, ולכן אם חסר אחד מהבגדים חייב מיתה, אבל המכנסים הבאים 'לכסות בשר ערוה', ואינם בגדי כבוד בזה לא יהיו חייבים מיתה כשמחוסר בגד זה. לכן הוצרך כתוב מיוחד במכנסים.

*

... וּבִצְאָתוֹ וְלֹא יָמוּת: (שם)

ולא ימות... ואלע"פ שלא היה נכנס לפני ולפנים בבגדים אלו, אף באלו מועד הולך לכך ביום הכפורים, שהרי כתיב (ויקרא טז יז) וכל אדם לא יהיה באלו מועד:

מעשה חשב

א מבואר בדברי רבינו שהלאו הנאמר בעבודת יום הכפורים וכל אדם לא יהיה באהל מועד, אינו אמור דוקא בשעת עשיית העבודה ב'קדשי קדשים', אלא אפילו בעת עשיית העבודה באהל מועד, היה אסור להיות נמצאים שם שום אדם, ואפילו מלאכים לא היו מותרים להיות שם. ולכן היה צריך הפעמונים, וכששמעו הקול של הפעמונים היו יוצאים.

וממש"כ רבינו אף באהל מועד הוצרך לכך ביום הכפורים, ולא כתב 'עבודת' יום הכפורים. כוונתו לומר שבכל העבודות ביום הכפורים באהל מועד, היה הלאו שלא יהיה אדם באהל מועד, והיינו לא מיבעיא בשעת זריקת הדם על הפרוכת ועל המזבח באהל מועד, שזה חלק מעבודות הפנים, אלא אפילו בעבודות תמידיות של אהל מועד, דהיינו העבודות שעשה הכהן גדול ביוהכ"פ בבגדי זהב. כגון הטבת הנרות. הקטרת הקטורת. והדלקת הנרות. ואז כששמעו את הקול של הפעמונים היו יודעים שצריכים לצאת.